

In verschillende oudere werken over de geschiedenis van het Nederlands katholicisme wordt een opvallende aandacht gegeven aan de relatief korte periode waarin het 'integralisme' of 'integraal-katholicisme', onder patronage van het Vaticaan, internationaal zijn *finest hour* beleefde en als een herboren inquisitie al dan niet gewaande 'modernisten' op theologisch, sociaal, cultureel of politiek terrein naar de morele brandstapel mocht slepen.<sup>4</sup> Ook Nederland kende zijn eigen groot-inquisiteur in de persoon van de geestelijke en journalist M.A. Thompson, tot 1912 hoofdredacteur van *De Maasbode*, daarna van het periodiek *Rome*. In het gedenkboek *In vrijheid herboren. Katholiek Nederland 1853-1953* van L.J. Rogier en N. de Rooij<sup>5</sup> wijdt de eerste auteur hieraan ruim 60 bladzijden onder de titel 'Troebelen'. In een zeer uitvoerig artikel uit 1970 kwam hij hierop in een Europees kader terug.<sup>6</sup> In een afzonderlijk hoofdstuk 'Verdachtmaking' had eerder Gerard Brom het leed beschreven, dat de sociale voorman pastoor Alphons Ariëns in deze jaren werd aangedaan.<sup>7</sup> De biografie van de niet minder prominente geestelijke Henri Poels besteedde hieraan eveneens afzonderlijk aandacht.<sup>8</sup> De behandeling van de stof is in alle drie de gevallen bijzonder gepassioneerd; Rogier vergelijkt het integralisme met een onweer en met een ziekte, Brom met een sprinkhanenplag; Colsen spreekt van 'onzalige pausjes'.

Rogier trekt alle registers van zijn niet geringe welsprekendheid open om vooral Thompson met terugwerkende kracht te verpletteren. Er werden, naar zijn mening, in deze jaren diepe wonden geslagen; de wereldkerk liep kans in secten te worden gespleten. Wat Nederland betreft, stelt hij enerzijds vast dat het integralisme hier nauwelijks aanhang of betekenis had, maar hij denkt anderzijds toch dat het aan de kerkelijke en culturele vooruitgang van katholiek Nederland veel schade heeft berokkend.<sup>9</sup> Er zit iets paradoxaals in deze

4. Uitvoerige en fundamentele werken over 'modernisme' en 'integralisme' in hun historische context zijn die van de Franse historicus en godsdienstsocioloog Emile Poulat, onder meer: *Histoire, dogme et critique dans la crise moderniste* (Doornik, 1977<sup>2</sup>); *Intégrisme et catholicisme intégral* (Doornik, 1969); *Catholicisme, démocratie et socialisme. Le mouvement catholique et Mgr. Benigni de la naissance du socialisme à la victoire du fascisme* (Doornik, 1977). Een recente samenvatting met bijbehorend literatuuroverzicht in E. Guerriero en A. Zambarbieri, *La Chiesa e la società industriale (1878-1922)*, dl. 2 (Milaan, 1990), hoofdstukken XVII-XVIII (Storia della Chiesa, deel XXII/2).

5. Den Haag, 1953.

6. L.J. Rogier, 'Op- en neergang van het integralisme'; opgenomen in de bundel *Herdenken en herzien. Verzamelde opstellen* (Bilthoven, 1974), 29-131.

7. G. Brom, *Alphons Ariëns*, 2 dln. (Amsterdam, 1941); zie II, 291-352.

8. J. Colsen, *Poels* (Roermond, 1956), vooral 514-537.

9. Rogier, *In vrijheid herboren*, 521, 533.